

УДК: 009 (082)

Актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції 19-20 лютого 2008 р. / за заг. ред. О.В.Петренка, О.М.Ічанської. – К.: НАУ, 2008. – 144 с.

Містить матеріали доповідей щорічної науково-практичної конференції з проблем психології діяльності в особливих умовах.

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

В.П. Харченко, д-р тех.н., проф., проректор з наукової роботи
Національного авіаційного університету

Заступник голови оргкомітету:

О.В. Петренко, к.психол.н., доц., завідувач кафедри
авіаційної психології, заступник директора з наукової роботи
Гуманітарного інституту НАУ

Члени оргкомітету:

проф. Л.Ф. Бурлачук
доц. Т.В. Вашека
доц. О.М. Долгова
ст. викл. В.В.Злагодух
доц. О.М. Ічанська
проф. Г.В.Ложкін

проф. О.Р. Малхазов
доц. О.М. Назарук
доц. Л.В. Помиткіна
доц. О.В. Сечейко
проф. В.О. Татенко
доц. С.М. Хоружий

Секретаріат конференції

В.В.Злагодух (голова секретаріату)
Е.І.Кологривова
О.В.Івачевська

*Рекомендовано до друку вченою радою Гуманітарного
інституту НАУ (Протокол №4 від 14 лютого 2008 р.)*

© Національний авіаційний
університет, 2008

Валентина Бажанюк

к. психол. н., доцент, м. Київ

Актуалізація потенційної обдарованості студентів в контексті сучасних змін в структурі професійної діяльності

На сьогоднішній день в системі сучасної освіти та психологічної науки виникла гостра потреба у пошуку психологічних технологій щодо розвитку обдарованої молоді. Особливо нагальною є проблема ідентифікації, розвитку наукової обдарованості у природничій та технічній сферах (фізика, хімія, біологія, технічно-конструктивна діяльність).

В цьому контексті постає питання підготовки обдарованої студентської молоді до майбутньої професійної діяльності, актуалізації потенційної обдарованості. Саме тому важливим є вивчення когнітивних, особистісних та соціальних конструктів в структурі науково обдарованої особистості.

Когнітивний конструкт науково обдарованого студента характеризується індивідуальними відмінностями в способах отримання, переробки і застосування інформації, які проявляються в розвиненій просторовій уяві, у сприйманні оточуючого світу образами, символами, семантичному представленні запропонованих ідей, конструюванні нових моделей і т.п.

Однією з концепцій успішної професійної діяльності є трейт-факторний підхід (Ф.Пірсон), який передбачає відповідність діяльності та обдарованості особистості.

Вчений Голланд ідентифікує шість категорій особистості і відповідні види їх діяльності, в яких можна актуалізувати обдарованість:

- 1) реалістичний (прагматичний) – розумні потреби, технічна грамотність;
- 2) конвенціональний – організований, практичний, конформіст;
- 3) ініціативний – підприємливий, який володіє даром переконання, спілкування;
- 4) дослідницький – науково-мислительний з розвинутим абстрактним мисленням, аналогії;

спостережливість, увага, пам'ять, мислення тощо.

Отже, ми вважаємо, що психологічна підготовка інспекторського складу повинна вирішувати наступні завдання: озброєння ІПС психологічними знаннями, необхідними для ефективного вирішення професійних завдань; розвиток військово-професійної спрямованості особистості; розвиток психологічних якостей – професійної спостережливості, уваги, пам'яті, мислення тощо; формування вмінь психологічно ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування; формування вмінь налагоджувати контакт з різними категоріями громадян, враховуючи їх психологічні особливості; формування вмінь використовувати прийоми впливу для підвищення ефективності вирішення професійних завдань; постійне тренування вмінь і навичок виконання професійних дій у будь-яких несприятливих умовах, а також навичок управління своїм емоційним станом; виховання гармонійно розвинених вольових якостей (цілеспрямованості, наполегливості, самостійності, сміливості); розвиток якостей „психологічної надійності” (витривалості щодо небезпеки й ризику, напруження тощо).

Ольга Сапельник

г. Киев

Особенности психологической помощи в ситуации любовных переживаний

Э. Фромм (1990) пишет, что «вряд ли какое-нибудь слово окружено такой двусмысленностью и путаницей, как слово "любовь". Он также отмечает, что вершиной любви принято считать влюбленность, на самом же деле она только начало и только возможность обретения любви. Согласно Е.П. Ильину (2001) влюбленность – относительно устойчивое эмоциональное отношение, отражающее *страстное* влечение к кому-нибудь, а любовь – положительное, но лишённое страсти отношение к возлюбленному как ценному объекту. Он пишет, что есть

влюбчивые субъекты, которые легко и часто влюбляются, и что возникновение этого состояния может произвольно мотивироваться человеком.

В данном сообщении обсуждаются особенности психологической помощи в ситуациях любовных переживаний. В последние годы в качестве отдельной таксономической единицы выделена категория ПТСР, причиной которого является ситуация непредвиденной потери объекта особой привязанности или значимого другого (И.Г. Малкина-Пых, 2005). Такого рода предельная ситуация воспринимается как эквивалентная ситуации угрозы физическому существованию. Так, предметом исследования В.А. Поликарпова (2002) стала *влюбленность* как состояние переживания любви к другому человеку. Любовь же он понимает как специфическую деятельность, опосредованную этим состоянием. Автор считает, что с физиологическим стрессом можно сопоставить любовь-страсть, а влюбленность (синоним «психологическая любовь») – с психологическим; при этом половая любовь соотносима с информационным стрессом, а романтическая – с эмоциональным. В его исследовании устанавливается критерий выделения феномена *первой любви* и его отличия от других эротических переживаний: это любовь не первая по счету, а такая, которая «возвращает человеку его подлинную природу» (иными словами «настоящая любовь всегда первая»); важная особенность первой любви – она никак не связана с имеющимся у человека сексуальным опытом. В.А. Поликарпов анализирует психологические проблемы зарождения, протекания и прекращения первой любви. Так, любовь является механизмом, актуализирующим конкретное проявление стрессовидного влечения к сохранению вида – *влечение к продолжению рода* в ответ на угрозу утраты половой близости и вообще благоприятного общения с половым партнером; стресс же является одним из проявлений общего фундаментального влечения человека, организующего всю его психическую жизнь: влечения к сохранению вида. И тот и другой процесс переживаются на психологическом уровне при восприятии определенного предмета или человека как *импульс желания*. Желание можно сравнить со сжатой пружиной, которую от выпрямления удерживает *образ Я*, т.

е. рефлексия своего положения в обществе (в основных контактных группах), признания себя *другими*. Образ Я, как правило, неадекватен: он изменяется в пределах, заданных социальными параметрами (идеалами, нормами), постоянно испытывая давление со стороны желаний. Трансформировать желания в строгом соответствии с образом Я – главная задача сознания в этом отношении. Автор описывает психологический механизм любви как один из способов решения универсального противоречия между стремлением к реализации желаний (к самореализации) и защитой своего положения в обществе. Смысл любви состоит в том, чтобы заставить человека преодолеть сложившиеся в сознании представления, ценности и внешние препятствия для соединения с конкретным человеком противоположного пола; чтобы победить навязанное социумом стремление к обладанию и, если необходимо, подавить биологическое влечение к самосохранению в целях продолжения вида. Первая любовь, таким образом, есть «подлинное чувство», которое может возникнуть только раз в жизни вне зависимости от возраста, а может и не появиться вовсе.

По нашему мнению, переживания первой любви можно рассматривать как элемент *матрицы невротического человека*, которая в социальной синергетике рассматривается как центральная программа, раскрывающая принципиально иные возможности саморазвития и самоотождествления личности, серьезно расширяя ее возможности творческого поиска, саморегуляции и самоактуализации (Л.А. Колесова, 2003). Такая программа предоставляет самому человеку возможность рождения внутреннего человека – «второго рождения». Она сопровождает скрытно всю человеческую жизнь, заявляя о себе исключительно в моменты экзистенциальных или родовых кризисов, кризисов выбора пути развития семейной системы или отдельной личности, всей цепочки переходов от возраста к возрасту. Л.А. Колесова, опираясь на данные лонгитюдных исследований, отмечает, что имеются значительные различия в степени проявленности матрицы и что часто она остается лишь на уровне заложенной от природы потенции (этому может способствовать, в частности, идентификация с отличающейся корпоративной замкнутостью профессиональной средой). Также Л.А. Колесова рассматривает

ряд отличительных признаков программ «второго рождения», проявляющихся в нескольких планах человеческой жизни: взаимосвязь с мощными эмоциональными конфликтами, особенно в родовой или семейной истории; определенный тип личностного запроса – стремление понять себя и готовность раскрыться навстречу себе и своим близким, простить и полюбить их, готовность взять на себя ответственность; определенный ряд сущностных, экзистенциальных переживаний.

В данном сообщении рассматриваются особенности психологической помощи в ситуации любовных переживаний, в основе которой должно быть понимание специфики данного психического состояния, духовные основы которого неизбежно приводят человека к поиску духовного источника.

Олена Сечейко

к. психол. н., доцент, м. Київ

Профвідбір як необхідна умова забезпечення ефективності діяльності в особливих умовах

Як відомо, ефективність будь-якої діяльності залежить від поєднання трьох основних факторів:

– відповідності індивідуально-психологічних особливостей вимогам діяльності;

– мотиваційного фактору;

– рівня підготовки та досвіду роботи.

Діяльність, що відбувається в особливих умовах, висуває досить жорсткі вимоги до цих складових, оскільки недостатній рівень професіоналізму в даному випадку призводить до людських втрат, значних моральних та фінансових збитків.

Необхідно зазначити, що високий рівень підготовки до діяльності, яка супроводжується значною нервово-психічною напругою, підвищеними вимогами до аналізаторних систем, необхідністю діяти в ситуації дефіциту часу, монотонії, тощо неможливо забезпечити без наявності відповідних індивідуальних